

אב התשס"ח

בס"ד

מה שמעו בני ישראל במעמד הר סיני לפרשת ואתחנן

לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: (כח) ואתה פה עמוד עמדי ואתבנה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתתי להם לרשתה:

2. שמות י"ט:

(טו) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה: (טז) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: (יז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: (יח) והר סיני עשן פלו מפני אשר כד עליו והנה באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: (יט) ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול: (כ) ויכד והנה על הר סיני אל ראש ההר ויקרא והנה למשה אל ראש ההר ויעל משה:

3. דברים ד'

(א) ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ...

4. חלוקת פרק ד' לפי הרב אלחנן סמט

- א. ד', א-ח התביעה לציות לכלל החוקים והמשפטים, שקיומם ירומם את ישראל בין העמים.
- ב. ט-טו התביעה שלא לשכוח את ההתגלות בהר חורב. (האזכור הראשון)
- ג. טז-כד אזוהרה מפני עשיית פסל ומפני השתחוויה לצבא השמים והדגשת האזהרה בעת הכניסה לארץ, לאחר שמשה לא יהיה עוד עם ישראל.
- ד. כה-לא העברה שיעברו ישראל על האזהרה הקודמת תביא לגלות;
- ה. לב-לט ה' גילה את בחירתו בישראל בהתגלותו אליהם בחורב ובנסים שביציאת מצרים, ומכוחם של אלו מכירים ישראל כי אין עוד מלבדו. (האזכור השני)

"לא ראייתם כל תמונה" - הרחקת ההגשמה מהקב"ה

5. רמב"ן

ונשמרתם מאד לנפשותיכם - יזהירם פן יטעו אחר הקול אשר שמעו ויעשו השחתה לקצץ בנטיעות (חגיגה יד ע"ב). ואמר תחילה יתבנית זכר או נקבה' באדם, שמהם יהיה קול...

6. דברים ד'

(כג) השמרו לכם פן תשכחו את ברית יהוה אלהיכם אשר כרת עמכם ועשייתם לכם פסל תמונת כל אשר צונו יהוה אלהיך: (כד) כי יהוה אלהיך אש אכלה הוא אל קנא:

1. שלושה אזכורים למעמד הר סיני

האזכור הראשון - דברים ד' : (ט) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: (י) יום אשר עמדת לפני יהוה אלהיך בחורב באמר יהוה אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון: (יא) ותקרבו ותעמדון פתח ההר וההר בער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל: (יב) וידבר יהוה אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים וולתי קול:

האזכור השני : (לב) כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו: (לג) השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי: (לד) או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באתות ובמופתים ובמלחמה ובנד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך: (לה) אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: (לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:

האזכור השלישי - פרק ה' : (ד) פנים בפנים דבר יהוה עמכם בקר מתוך האש: (ה) אנכי עמד בין יהוה וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר יהוה כי ראתם מפני האש ולא עליתם בקר לאמר: (ו) אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים...

(כ) ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבו אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם: (כא) ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי: (כב) ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול יהוה אלהינו עוד ומתנו: (כג) כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמנו ויחי: (כד) קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר יהוה אלהינו ואת דבר אלינו את כל אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו:

(כה) וישמע יהוה את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל אשר דברו: (כו) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם: (כז)

נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו".

"אשר ילמדון ליראה אותי"

14. דברים ל"א, יב

"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו, ויראו את ה' א-לוהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

תיאור מעמד הר סיני בספר דברים ובספר שמות

15. שמות כ'

(א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר: (ב) אנכי יהוה אלהיך ...

16. שמות י"ט

(טז) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה:

(יז) ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה וייתצבו בתחתית ההר: (יח) והר סיני עשן כגו מפני אשר ירד עליו והנה באש ויעל עשן כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: (יט) ויהי קול השפר הולך ויחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול:

17. שמות כ'

(טו) וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק:

(טז) ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות:

18. שמות כ"ד, ט-יא

"ויעל משה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל. ויראו את א-לוהי ישראל".

תכלית מעמד הר סיני על פי ספר שמות

19. שמות י"ט, ט

ויאמר ה' אל משה - הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם.

20. רמב"ן על שמות ט' י"ט

והנכון בעיני שאמר, אני בא אליך בעב הענן, שתגש אתה אל הערפל בעבור ישמע העם דברי, ויהיו הם עצמם נביאים בדברי, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדון ליראה אותי כל הימים (דברים ד י), וגם בך יאמינו לנצח בכל הדורות,

ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, יתברר להם ממך מה שכתוב (במדבר יב ו-ח) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא אל פה אדבר בו, ולכך אמר בעבור ישמע העם בדברי עמך, כי ישמע דברי מתוך האש וידעו שאני ה' מדבר עמך ויאמינו בדברי (מטרה א' שנתפרטה בדברים) וגם בך לעולם (מטרה ב' - מטרת המעמד בספר שמות).

וכן מה שאמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם (משה) וחי (דברים ה כא), לומר הנה נתקיים הדבר אצלנו בראיית עינינו כאשר היה חפץ אלהים, ומעתה קרב אתה שידענו בך שהגעת למעלה הגדולה ושמע כל אשר אמר ה' אלהינו ושמענו מפיך ועשינו, שכבר נאמנה נבואתך כי היא העליונה על כל הנביאים:

21. דברים ה', ג-ד

לא את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת, כי אבותנו אנו אלה פה היום פלנו חיים: פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש.

7. העיקר השלישי משלושה-עשר עיקרי האמונה שמנה הרמב"ם:

"אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף, ולא ישגוהו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון כללי".

8. הרמב"ן

הכתוב הזה לפי דעתי מצוות לא-תעשה הזהיר בה מאוד. כי כאשר אמר [בפסוקים הקודמים] שניזהר בכל המצוות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר: רק אני מזהירך מאוד להישמר ולשמור עצמך מאוד מאוד, ולזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גודלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם. ופירש הטעם: כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדו לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה [שתלמדו את בניכם] ואל תשכחו אותו.

והנה קודם שיזכיר הדיברות שנאמרו שם [בפרק ה' להלן], הזהיר במצוות לא-תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, וציווה במצוות עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראייה ובשמיעה.

"והנה קודם שיזכיר הדיברות שנאמרו שם, הזהיר במצוות לא-תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא".

9. רמב"ן בפרושו לדברים ה' ה'

"ועתה יתחיל במשנה תורה, יאמר להם עשרת הדיברות".

"השמע עם קול א-לוהים מדבר מתוך האש" - ראייה לבלעדיותו של הקב"ה בעולם

10. רמב"ן

(לב-מ) כי שאל נא לימים ראשנים - יאמר: לא ימחול ולא יאריך ה' לכם על עבודה זרה ועל ההשחתה בפסל וכל תמונה, כי עשה עמכם מה שלא עשה כן לכל גוי מעולם, שיהשמייעך קול א-להים מדבר מתוך האש' למען תהיה יראתו על פניכם, ותייחדו אותו ולא תשחיתו. וילקח אתכם לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים' - שלא תעבדו לזולתו.

11. העיקר השני משלושה-עשר עיקרי האמונה שמנה הרמב"ם:

"אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים, והוא לבדו א-לוהינו, היה הווה ויהיה".

"למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת" - מקור האמונה במשה, אבי הנביאים

12. העיקרים השביעי והשמיני משלושה-עשר עיקרי האמונה שמנה הרמב"ם:

"אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו השלום הייתה אמיתית, ושהוא היה אב לנביאים, לקודמים לפניו ולבאים אחריו.

אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום".

13. דברים י"ח, יד-יח

"כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם - אל מעננים ואל קסמים ישמעו, ואתה - לא כן נתן לך ה' א-לוהיך: נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך ה' א-לוהיך, אליו תשמעון: ככל אשר שאלת מעם ה' א-לוהיך בחרב ביום הקהל לאמר - לא אסף לשמע את קול ה' א-לוהי ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות: ויאמר ה' אלי - היטיבו אשר דברו: